

DESĂVÎRȘIREA UNITĂȚII NAȚIONAL-STATALE ȘI FAURIREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

de acad. ȘTEFAN PASCU

Acum 60 de ani, într-o însoțită zi de duminică, se inaugura în sălile redacției ziarului „Socialismul“ în strada Academiei din București, în imediata apropiere a sediului de astăzi al Comitetului Central al partidului nostru, într-o atmosferă entuziastă, Congresul general al Partidului Socialist din România. Participau peste 90 de delegați, care reprezentau 45 086 membri și 27 secțiuni și onorau 541 de mandate, între care și cel de la Cluj, reprezentat de Eugen Rozvany, Gheorghe Russ, Alfred Rusch, Elek Köblös și Lazăr Ulici ; mai participau membrii Comitetului Executiv, ai Comisiei Centrale de control, ai Comisiei Generale a Sindicatelor și mai mulți delegați ai organizației de tineret, al Comitetului Central feminin, grupului parlamentar, Casei Poporului, ziarului „Socialismul“, Cercului de editură. Și numeroși invitați.

În anele istoriei României a fost înscris astfel, cu litere strălucitoare, un eveniment istoric de mare însemnătate : 8 Mai 1921. De însemnătate incontestabilă pentru vremea săvârșirii lui și deopotrivă pentru vremurile de după aceea, de atunci și pînă astăzi și de acum pentru totdeauna. Eveniment ce se cuvine subliniat și pentru rolul îndeplinit ca punte de legătură între trecut și viitor, coloană puternică de susținere a edificiului național.

Un eveniment cu adevărat istoric înseamnă, însă, nu doar concretizarea, sub o formă sau alta, a unor acțiuni sau hotărâri, ci totodată, și mai cu seamă, drumul lung al unui proces istoric, ce-și înscrie începuturile cu decenii și chiar cu secole mai devreme, urcă mereu pe treptele înaintării, ocolind obstacole, înfruntînd piedici, învingînd greutăți și răutăți. Fiecare urcuș înseamnă un nou pas spre maturizare, spre împlinire. Iar cînd puterea forțelor în acțiune crește și prestigiul său sporește, evenimentul înregistrează saltul, împlinirea.

Nu este nici întîmplător și nici formal titlul excepționalei expuneri din 7 mai 1966 a tovarășului Nicolae Ceaușescu la aniversarea Partidului : *Partidul Comunist Român — conducător al luptei revoluționare și democratice a poporului român, a tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România.* Titlul de mai sus, dimpotrivă, statornicește rădăcinile și, totodată, temeliile neperisabile, perene ale P.C.R. : luptele revoluționare și democratice ale poporului român și tradițiile mișcării muncitorești și socialiste din România. Într-o sinteză care înseamnă, în același timp, corolarul, încununarea victorioasă a amîndurora. Nu s-au înfrățit revoluțio-

narii de la Bobilna, țărani, lucrători de la mine și ocne, sărăcimea orașelor într-un efort comun spre binele tuturor celor înfrățiți ? Nu au urmat aceeași cale revoluționarii lui Doja, ai lui Horea și ai lui Tudor ? Nu s-au înfrățit în lupte țărani și muncitorii la 1848 ? Nu mulțimile bucureștene și țărănești din împrejurimi adunate pe Dealul Mitropoliei au influențat alegerea lui Cuza și în Țara Românească ? Mulțimi îndemnate de Mihail Eminescu în poezia „Împărat și proletar“ — influențată de eroismul comunarzilor de la Paris din 1871, dar și de înființarea „Asociației generale a muncitorilor din România“ — să zdrobească „orînduiala cea crudă și nedreaptă / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați“ și să facă astfel „Ca-n astă lume să aibă parte dreaptă / Egală, fiecare, și să trăim ca frați“.

Lupte revoluționare și democratice și tradiții ale mișcării muncitorești și socialiste întrunite în același mănunchi de forțe în acțiune la sfîrșitul secolului trecut și în secolul nostru în toate marile evenimente. Organizate la 1893 în cel dintii partid politic al clasei muncitoare, care, la rîndul său, organizează și cluburi socialiste la sate, împreună, mișcările democratice și revoluționare și mișcările muncitorești și socialiste luptă pentru propășirea societății, pentru libertate și dreptate socială și națională, pentru unitate politico-statală. Cum s-a întimplat la 1907 și cum s-au petrecut lucrurile în teritoriile românești de sub dominație străină, unde „se găseau împreună oameni de toate nuanțele : burghezi, democrați ba chiar și socialiști ; se înglobau diverse teorii subordonate, însă, ideii unice care era și solidaritate națională“. Nu doar fiindcă o afirmă Octavian Goga, unul din conducătorii mișcării, ci deoarece era o realitate nedezmințită. Muncitorii, socialiștii au fost inițiatorii, în anii de ocupație germano-austro-ungară a unei mari părți a României, a unor atît de mari mișcări cu caracter social și național, încît șeful guvernului conservator Alex. Marghiloman, neputîndu-se bizui pe armată, formată și aceasta din fii de țărani și muncitori, care „va fi alături de revoluționari“, se gîdea să facă apel la armata germană „pentru restabilirea ordinii“. Muncitorii socialiști au fost inițiatorii, în septembrie 1918, și în Transilvania a unei politici naționale mai active. Și tot ei au sprjinit declarația de autodeterminare a poporului român din Transilvania în toate împrejurările și cu toate puterile. Iar în Consiliul Național Român Central erau 6 socialiști și 6 „naționali“ : alături de Vasile Goldiș, Ioan Mihuț, alături de Ștefan Ciceo-Pop, Ioan Flueraș, alături de Aurel Lazăr, Iosif Jumanca.

Din cei 1228 delegați sau deputați, aleși de cercurile electorale și diferite organizații social-economice și culturale pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 158 reprezentau social-democrația ardeleană, iar între cei peste 100 000 de participanți la această Mare Adunare, vreo 10 000 erau muncitori. Între cei trei vice-președinți ai adunării, unul era I. Flueraș, și între cei 9 notari, unul, Iosif Ciser, era de asemenea socialist, iar între vorbitorii oficiali, Iosif Jumanca a vorbit în numele muncitorimii; după cum în guvernul provizoriu al Transilvaniei — Consiliul Dirigent — din cei 15 membri, 2 erau socialiști, iar în Marele Sfat — Parlamentul Provizoriu al Transilvaniei — din 150 de membri, 30 reprezentau muncitorimea și partidul socialist. Situație ce se repetă și în Bucovina, unde socialistul Gheorghe Grigorovici a jucat rol de frunte în pregătirea și hotărîrea unirii Moldovei de Sus cu România, ca membru al Congresului, al Consiliului Național și al Guvernului Provizoriu.

În noiembrie-decembrie 1918 discuții au avut loc cu privire la principiile programatice, cu privire la reformele social-economice și social-politice de absolută trebuință în România întregită. O „Declarație de principii“ e publicată la 9 decembrie. Partidul Social-Democrat își schimbă acum numele în Partidul Socialist din România, nume ce corespundea în mai mare măsură programului în noile condiții istorice și reflecta, totodată, procesul de radicalizare față de partidele social-democrate anterioare, subliniate în „Declarația de principii“ însăși, afirmă caracterul de clasă al partidului, desființarea exploatării sub orice formă, trecerea mijloacelor de producție în „stăpînirea societății“, „opozitia față de toate partidele politice burgheze, oricît de înaintate ar fi acestea, cucerirea prin orice mijloace a puterii și întronarea dictaturii proletare în vederea realizării idealului comunist“. Cu limitele tactice și strategice, explicabile prin tineretea și experiența încă neîndestulătoare, programul și reorganizarea Partidului Social-Democrat au însemnat puntea de legătură dintre 1918 și 1921, dintre P. S. și P. C. Mișcările muncitorești, marile greve din decembrie 1918, din întreg anul 1919, cumulînd cu aceea din octombrie 1920, i-au întregit experiența, i-au grăbit maturizarea, au fost așezate prețioase și trainice cărămizi la temelia devenirii Partidului Socialist în Partid Comunist.

România întregită înfăptuită, se impunea cu necesitate și unirea, într-o singură organizație politică, a muncitorimii. Inițiativele sînt simultane : din România și Transilvania, Bucovina și Basarabia. Congresul social-democrației transilvănene, întrunit la Sibiu, în ianuarie 1919 sintetiza și dorințele social-democrației din celelalte provincii unite cu România : clădirea mișcării muncitorești pe temelii puternice, ca nici un vifor, nici o furtună să nu o poată dărîma ; votarea, în concordanță cu voința întregului neam românesc, unirii tuturor românilor.

Peste mai puțin de o lună, declarația Comitetului Executiv Provizoriu al P. S. și Comisie Centrale Provizorii a Sindicatelor din România „saluta ou bucurie dezrobirea națională a poporului român din provinciile subjugate pînă acum“, iar autorii ei se angajau „să respecte legămintele de unire hotărîte“, apelînd la toate forțele muncitorești pentru unificarea lor, formînd un singur bloc socialist, un singur partid proletar „pentru ca România nouă de astăzi să devină România socialistă de miine“.

Următorul pas spre realizarea unității se înfăptuiește la sfîrșitul lunii mai din același an 1919, cînd la Conferința Socialistă de la București au fost invitați și reprezentanții partidelor social-democratice din Transilvania, Banat și Bucovina și reprezentanți ai socialiștilor din Basarabia. Documentul încheiat cu acest prilej sintetiza concepțiile mișcării socialiste din întreaga țară, atît din punct de vedere al organizării politice, cît și al orientării ideologice. Societatea omenească a intrat într-o nouă fază istorică, aceea a revoluției sociale ; proletariatul, clasa revoluționară are misiunea istorică de transformare a societății capitaliste în societate socialistă. Pasul următor spre unitate și unificare înseamnă Conferința de la Iași din 7—8 decembrie 1919, unde și cînd se hotărăște crearea Consiliului General al Partidului din reprezentanții tuturor organizațiilor socialiste. Exemplul partidului e urmat îndeaproape de organizațiile sindicale și de tineret.

Aceasta cea din urmă era cea mai puternică din sud-estul Europei acelei vremi. Schimbarea numelui adevărat cu al partidului, din *Mișcarea Tineretului Muncitoresc* în *Mișcarea Tineretului Socialist*, însemna prezentul și viitorul, „ceea ce sîntem și ceea ce vrem să fim“, potrivit afirmării ziarului „Tineretului socialist“. La București și Iași se creează și organizații studențești socialiste.

Pașii spre unificarea partidelor socialiste se realizează cu iuțeală remarcabilă. Ceea ce neliniștea și îngrijora partidele burgheze, reprezentanții cărora erau conștienți de puterea muncitorimii organizată, cu atât mai mult, cu cît tot mai numeroși erau cei ce-și îndreptau privirile spre socialism, cu încrederea că socialismul înseamnă înnoirea fundamentală a societății. Îngrijorarea și teama burgheziei era alimentată și mai mult prin orientarea spre socialism a unor intelectuali de mare prestigiu, cum era grupul profesorilor universitari de la Iași, între care Paul Bujor, Constantin Parhon, Octav Bănoilă ș. a., care înființează o organizație pe care o numesc *Partidul muncitor*, înscriindu-și în program „un minim de socialism și maxim de democratism“. Din fuziunea cu partidul țărănesc a rezultat un partid țărănesc și muncitor cu dorința de a uni întreaga lume muncitoare, rurală și orășenească „într-un singur bloc politic, spre a se cultiva și putea lua răspunderea conducerii țării“.

Nu doar teoretic, ci în mod concret, și nu doar în viața politică, ci în toate articulațiile societății. Mai cu seamă că cei aproape 150 000 membri ai Partidului Socialist și peste 250 000 sindicaliști reprezentau peste 720 000 muncitori, concentrați și bine organizați cu deosebire în orașele mari : București și Timișoara, Iași și Cluj, Cernăuți și Brașov, în porturile dunărene și maritime, pe Valea Prahovei și Valea Jiului. Era o forță politică și socială de loc neglijabilă, care la alegerile din toamna anului 1919, cînd — în condiții grele din cauza măsurilor oficialităților burgheze și a neomogenizării încă a conducerii partidului — a obținut, totuși, 273 303 voturi, fiind aleși 7 deputați socialiști în primul Parlament al României întregite.

Început încurajator și prevestitor, adevărat într-un răstimp de numai 6 luni, cînd la noile alegeri din mai 1920, dintre socialiști au fost aleși 21 de deputați — între care 6 din Transilvania și 2 din Bucovina — și 3 senatori.

Pe cît de încurajator pentru socialiști, pe atât de îngrijorător pentru politicieni burghezi. Dintre care cînicul Constantin Argetoianu o transmite posterității în memoriile sale sugestive intitulate : *Pentru cei de mîine. Amintiri din vremea celor de ieri*, îngrijorarea și teama de marile manifestații muncitorești din capitală din zilele de 13—14 martie 1920, prilejuite de demiterea guvernului Blocului Popular, mai democratic decît cele dinainte și cele ce aveau să-i urmeze : „Zilnic enorme cortegii de muncitori și de muncitoare cutreierau străzile, ulițele Bucureștilor, cîntînd litanii bolșevice și filfiind steaguri roșii tocmai ca în Rusia lui Lenin. Au fost zile în care manifestația, pașnică de altminteri, se întindea pe toată calea Victoriei : capul la șosea și coada la Poștă“.

Succese, încurajări, dar și răspunderi mari față de viitorul țării. Așa cum urmau să fie dezbaterile Congresului General al Partidului și Sindicatelor, convocat pentru zilele de 1—8 mai 1920, la Cîmpina : unificarea tuturor partidelor revoluționare, afilierea la Internaționala a III-a,

raporturile dintre partid și sindicate, problema agrară, noul nume al partidului — Partidul Socialist Comunist din România etc. Sau cum au fost cele de la Cluj, de la mijlocul lunii august a aceluiași an, cînd se întîlnește în sala Redutei (azi Muzeul Etnografic al Transilvaniei) Congresul P. S. din Ardeal și Banat, care afirma dorința tuturor delegaților — 221, reprezentînd 83 000 muncitori organizați — de desăvîrșita unificare cu P. S. din România.

Succese încurajatoare pentru socialiști, îngrijorătoare pentru burghezie, care caută mijloace de contracarare și anihilare. O *Ligă a Poporului*, transformată apoi în *Partid al Poporului*, nume înșelătoare, sub conducerea generalului Averescu, cu prestigiul lui cîștigat în război, erau socotite drept panaceu salvator, împotriva pericolului ca România să devină o țară socialistă. O mărturisește același Argetoianu, afirmînd că „lupta împotriva comuniștilor a fost principala sa preocupare la Ministerul de Interne în anul 1920—1921“, adică în timpul guvernării Partidului Poporului.

Preocupare principală lipsită de succes, deoarece torentul dezlănțuit nu mai putea fi oprit în mersul său impetuos. Discuții cu Lenin și cu reprezentanții Internaționalei a III-a, cu privire la raporturile acesteia cu viitorul Partid Comunist Român, au avut loc în toamna lui 1920 ; Consiliul General al Partidului și Sindicatelor se întrunește în cea din urmă zi ale lui ianuarie și primele zile din luna februarie ; convocarea Congresului Partidului Socialist pentru ziua de 8 mai se hotărăște.

Cele trei luni ce despart hotărîrea de convocare a Congresului și inaugurarea acestuia au fost deosebit de agitate, și tot atît de frămîntate : încredere și îndoieli, optimism și defetism, încurajări și piedici generate de divergențele dintre curente provocate de măsurile teroriste ale oficialității. Mai presus de toate acestea, dominantă era dorința unanimă de a găsi cea mai ducătoare la scop dintre căile posibile în asemenea circumstanțe. Cu această dorință secțiunile și-au trimis delegații și această dorință însoțea delegații la Congres. „Trebuie să învingem ! Vrem să învingem !“, era lozinca mobilizatoare și biruitoare a piedicilor și teroarei. Voința victoriei însuflețea milioanele de muncitori și alte forțe sociale progresiste, din toate colțurile țării, inimile și privirile erau îndreptate spre București. Așa cum înainte de Unirea cea Mare pe frontispiciul ziarului „Tribuna“ din Sibiu era scris cu litere mari : „Soarele nostru la București răsare“, tot astfel, în zilele de mai 1921, muncitorimea, țărănimea săracă, o parte a micii burghezii, români, maghiari, germani, de la București așteptau izbăvirea. Și nici nu puteau fi altfel, față de problemele cuprinse în programul Congresului : Darea de seamă morală și materială, raportori Gh. Cristescu pentru partid și C. Popovici pentru sindicate ; afilierea și Programul, raportori aceiași ; problema agrară, raportor Al. Dobrogeanu Gherea ; cooperativele, raportori L. Negru și V. Stoiculescu ; presa și propaganda, raportor P. Constantinescu-Iași ; chestiunea naționalităților, raportori E. Rozvan și T. Albani ; mișcarea tmeretului, raportor I. Roșianu ; mișcarea feminină, raportor Nina Neuvirt ; raporturile dintre sindicate și partid, raportori C. Mănescu și E. Rozvan ; alegerea Comitetelor. Încrederea și nădejdea au sporit și mai mult în mințile și inimile milioanele de „oropsiți ai soartei“ la cunoașterea motiunilor adoptate la Congresul de acum șase decenii : „Pentru pace, contra răz-

boiului“, „Pentru amnistie“, „Pentru cei închiși“, „Contra cenzurii și stării de asediu“, „Pentru cei loviți de grevă“, „Pentru proletariatul rus“. Și mai puternic au bătut inimile mulțimilor cind Congresul și-a declarat programul : cucerirea puterii politice și transformarea societății capitaliste într-o societate socialistă, în care munca este organizată după un plan general cu sforțările tuturor.

Nu este greu de intuit alarma burgheziei și nici a guvernului față de asemenea program. Și nu este greu de închipuit sentimentele aceluiași față de rezultatele votului cu privire la transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist și afilierea lui la Internaționala a III-a. Marea majoritate a mandatelor s-au pronunțat pentru transformare, 428 mandate pentru afiliere fără rezerve, 111 cu rezerve și 2 abțineri.

Dacă justețea și însemnătatea făuririi Partidului Comunist nu poate fi pusă la îndoială, nici pentru anul 1921, și nici pentru cei următori, cu alte cuvinte pentru destinul României, pot fi îndoieli cu privire la o afiliere — oricare ar fi ea, oricând și oriunde s-ar săvârși fără condiții. De aceea nu se poate subestima opinia lui Virgil Madgearu, unul dintre teoreticienii de frunte ai țărănismului în România, care, referindu-se la Internaționala țărănistă înființată în 1920, subliniind raportul dintre națiune și organizația Internațională, sublinia adevărul că „Națiunea este un factor hotărâtor în determinarea progresului social și, ca atare, nici un partid politic nu poate să se creeze pe baze internaționale. Internaționalele pot fi anexe în dezvoltarea acțiunilor politice, ele nu pot să devină supra-naționale“. Și în cazul concret al afilierei P.C.R. la Internaționala a III-a, unii dintre cei ce au votat cu rezerve își justificau atitudinea cu motivația luării în seamă a condițiilor obiective determinante în țară. Evenimentele dintre cele două războaie au dovedit îndreptățirea afilierei cu condiții.

Au fost întrerupte lucrările Congresului în a cincea zi, au fost arestați cei ce au votat afilierea fără condiții, sub învinuirea de „complot împotriva Siguranței statului“, dar n-a putut fi desființat Partidul, nici abătuți din drumul lor revoluționarii, comuniștii. Nu s-au împlinit nici socotelile strimbe ale guvernanților dintre cele două războaie, deoarece realitatea era mai puternică decât voința și dorința lor. Socialismul nu mai putea fi „extirpat“, proclama ziarul „Adevărul“, pentru ca alt ziar, „Mișcarea Socialistă“, să se asocieze afirmând sus și tare, urbi et orbi, că „Viitorul, viitorul apropiat este al socialismului“. Și într-adevăr, viitorul a fost al socialismului pretutindeni și de asemenea în România. În România, unde P.C.R., în legalitate și ilegalitate, a continuat să fie stegarul celor mai generoase și drepte năzuinți ale întregului popor român : dreptate și libertate, socială și națională, dreptate și libertate pentru cei mulți și nedreptățiți, care învingând numeroase greutăți, înlăturând tot atît de numeroase piedici, „nici teroarea sălbatică, nici închisorile și nici chiar moartea nu i-au putut abate din calea lor“, cum afirmă cel ce le-a înfruntat pe toate și le-a învins pe toate, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Iar de la 1944 înainte și mai ales în ultimul deceniu și jumătate, sub conducerea consecventă, înțeleaptă, revoluționară a secretarului general al partidului, președintele țării, P.C.R. conduce România din succes în succes pe plan național și internațional, asigurînd întregului popor român un viitor fericit și României un loc demn în lume.

Jubileele oferă de obicei prilej de a face bilanțuri cu privire la drumul și timpuri parcurse și de a făuri proiecte prospective. 60 de ani de viață a P.C.R. înseamnă un drum de glorie, nu lipsit însă de greutate și suferințe, sacrificii și jertfe, transformate în tot atâtea victorii și izbânzi, generate de încrederea nestrămutată în cauza nobilă pe care o slujea. Deoarece noblețea unei cauze mari și drepte nu poate fi socotită niciodată desăvârșită, P.C.R. își va continua drumul victorios, în condiții infinite superioare, conștient că nici de acum înainte calea sa nu va fi așternută numai cu flori. Experiența sexagenară, înfăptuirile socialiste, epocale, programele îndrăznețe, consecvența revoluționară a conducerii sale, întruchipată ideal în personalitatea secretarului său general, constituie chezașii temeinice și neîndoielnice cu privire la viitorul strălucit al țării și fericit al poporului sub cirmuirea înțeleaptă a unui asemenea Partid.

LE PARACHÈVEMENT DE L'UNITÉ NATIONALE DE L'ÉTAT ET LA CRÉATION DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN

R é s u m é

L'auteur, dans la présente communication, met en évidence le fait que la réalisation de l'état national unitaire roumain — oeuvre de tout notre peuple — a situé au plus haut niveau les liens séculaires existents entre toutes les provinces roumaines, ce qui a créé le cadre national favorable au développement futur du pays.

On met en évidence aussi le fait que dans les nouvelles conditions il était nécessaire — comme une conséquence objective — de réaliser l'unification du mouvement ouvrier sur toute l'étendue du pays et de créer le Parti Communiste pour qu'il devienne le porte-drapeau des plus généreux espoirs du peuple : justice et liberté sociale et nationale.

Enfin, l'auteur révèle qu'au 60 anniversaire notre Parti se présente avec un brillant bilan et que sous la direction de son secrétaire général, le camarade Nicolae Ceaușescu, il représente la seule garantie de nos futures victoires.